

Rezultati istraživanja prapovijesnog groblja Belišće-Zagajci I 2008. g.

Results of Excavations of the Prehistoric cemetery in Belišće-Zagajci I Cemetery in 2008

Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar

Primljeno/Received: 31. 03. 2009.
Prihvaćeno/Accepted: 19. 05. 2009.

U jesen 2008. godine provedena su pokusna arheološka istraživanja nalazišta Belišće-Zagajci I-II, na kojem su 1992. godine prikupljeni nalazi koji su ukazivali na postojanje groblja iz starijeg željeznog doba. Tipološko-kronološka analiza nalaza pokazala je kako se vjerojatno radi o predmetima iz uništenog ženskog kosturnog groba koji se može pripisati južnopanonskoj kasnohalštatskoj skupini, rasprostranjenoj između rijeka Kapos i Save, od sredine 6. st. pr. Kr. sve do keltskog naseljavanja krajem 4. st. pr. Kr. U istraživanjima 2008. godine na položaju Belišće-Zagajci I pronađena su dva paljevinska groba s prijelaza kasnog brončanog na starije željezno doba, dok mlađi prapovijesni grobovi nisu pronađeni.

Ključne riječi: Belišće, Podravina, groblje, kasno brončanostarije željezno doba, kultura polja sa žarama
Key words: Belišće, Podravina, cemetery, Late Bronze Age/Early Iron Age, Urnfield culture

U razdoblju od 1. rujna do 1. listopada 2008. provedena su pokusna istraživanja nalazišta Belišće-Zagajci I (grad Belišće, Osječko-baranjska županija). Istraživanja su poduzeta na osnovi prikupljenih nalaza 1992. godine, koji su ukazivali na postojanje kosturnog groblja južnopanonske kasnohalštatske skupine.¹

Nalazište Belišće-Zagajci I-II smješteno je na zapadnom rubu grada Belišća, oko 800 m jugozapadno od središta grada. Radi se o pjeskovitoj uzvisini nepravilna oblika koja se za 3-4 m uzdiže iznad okolnog nizinskog područja, a smještena je oko 200 m sjeverno od rijeke Karašice te nekoliko stotina metara južno od Drave (sl. 1.). Riječ je o tri ovalne, blagim sedlima povezane pjeskovite uzvisine, čija su središta u većoj mjeri uništena eksploatacijom pijeska, posebno zapadna uzvisina na kojoj su, nakon iskorištavanja pijeska 1992. g., u nastaloj udubini, prikupljeni metalni nalazi koji su danas pohranjeni u Zavičajnoj zbirci grada Belišća.² Radi se o brončanoj certosa fibuli XIII. skupine samostrelne konstrukcije, brončanoj narukvici i srebrnom prstenu (Salajić 2001) koji se na osnovi tipološke analize mogu pripisati južnopanonskoj kasnohalštatskoj skupini iz 6.-4. st. pr. Kr., a koja se rasprostirala, prema trenutnoj slici istraživanja, između rijeka Kapos i Save. Za nju su karakteristična biritualna groblja, na kojima ipak prevladava kosturno pokapanje (Teržan 1977; Majnarić-Pandžić 2003). Najbliže se usporedbe nalaze neposredno sa sjeverne strane rijeke Drave, u nalazima s nešto starijeg groblja u Beremendu (Jerem 1973) te na istovrem-

enom groblju u Szentlőrincu (Jerem 1968). S obzirom na ove usporedbe, za nalaze iz Belišća pretpostavlja se kako potječu iz jednog uništenog groba žene koji se može datirati u prvu polovicu 4. st. pr. Kr., odnosno u posljednju fazu starijeg željeznog doba koja prethodi keltskom naseljavanju do kojeg dolazi krajem 4. st. pr. Kr.

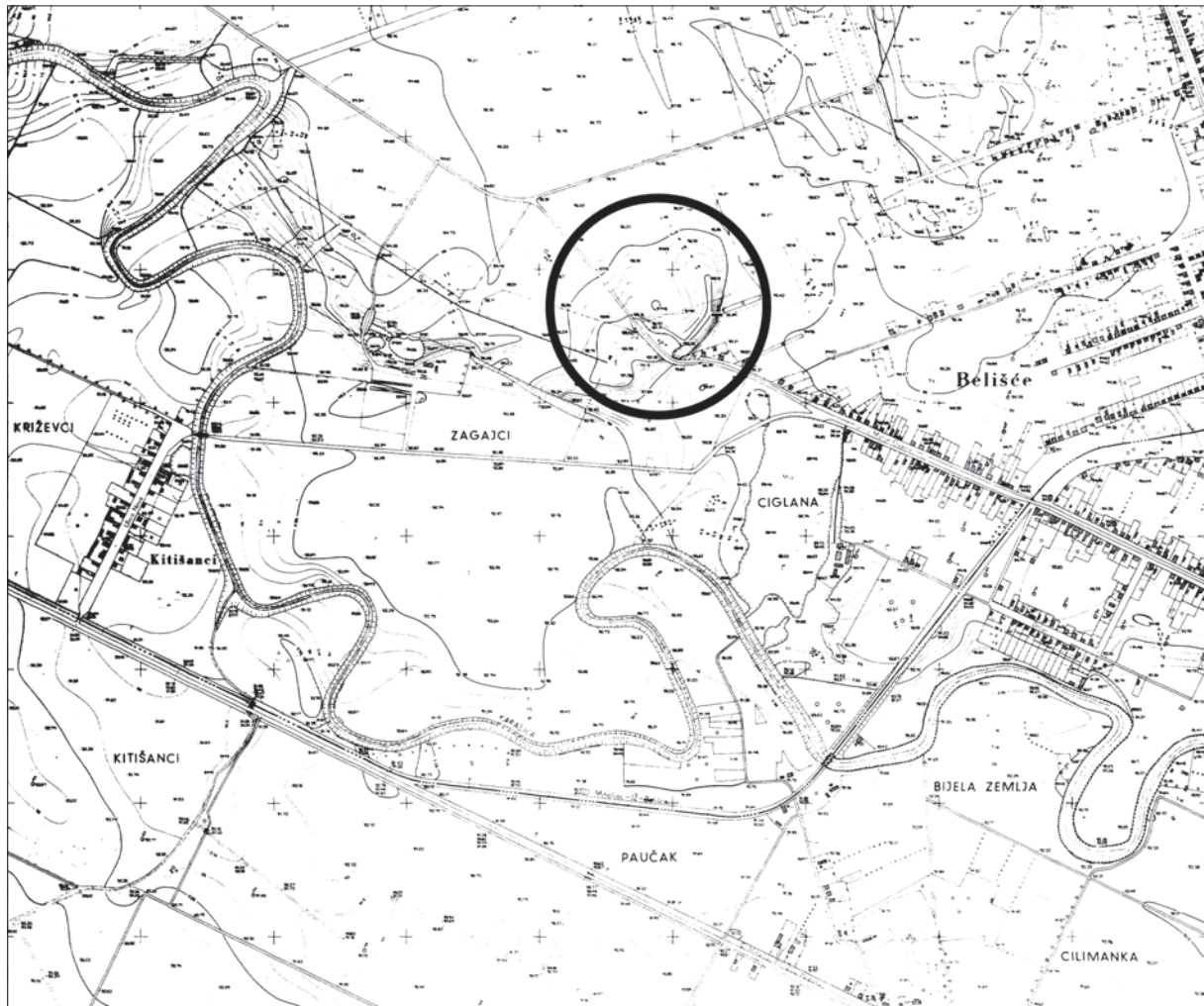
Pokusnim istraživanjima nalazišta Belišće-Zagajci I-II prethodila je izrada geodetske podloge nalazišta. S pokusnim iskapanjima započelo se na istočnoj uzvisini (II) na kojoj su u terenskom pregledu prikupljeni malobrojni keramički ulomci koji su ukazivali na postojanje arheoloških cjelina. U iskapanjima, pod vodstvom doc. dr. sc. Krešimira Filipeca s Odsjeka za arheologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, otkriveno je slavensko paljevinsko groblje. Istraživanja su provedena i na ostatku zapadne uzvisine, koja je bila najugroženija mogućom eksploatacijom pijeska, a na kojoj se sačuvala uska površina, ograničena dubokim iskopima na kojoj su, gotovo odmah ispod sadašnje površine, pronađeni grobovi sa spaljenim ostacima pokojnika, položenih u keramičke posude-urne.

Dokumentirana stratigrafija nalazišta isključivo odgovara geološkim slojevima crvenkastosmedjeg i svijetlosivog pijeska koji predstavljaju eolske nanose, odnosno tragovi arheoloških slojeva nisu dokumentirani. Također, uz novovjeke ukope koji su ukazivali na postojanje voćnjaka i vinograda, još su zabilježeni ukopi rovova koji, prema kazivanju mještana, predstavljaju ostatke vojnih rovova iz 60-ih godina 20. stoljeća. Prosječna dubina iskopa iznosila je oko 0,75 m.³ U sloju humusa (SJ 01) zabilježeni su ulomci prapovijesne keramike te sitnih ljudskih spaljenih kostiju koji ukazuju na postojanje grobova, vjerojatno uništenih tijekom intenzivne obrade zemljišta, posebno onih koji su bili položeni na vrhu zapadne uzvisine. Ipak, u cijelosti

1 Istraživanja nalazišta Belišće-Zagajci I provedena su pod vodstvom mr. sc. Daria Ložnjak Dizdar i dr. sc. Marka Dizdara iz Instituta za arheologiju. Srednjovjekovni dio nalazišta Belišće-Zagajci II istražio je doc. dr. sc. Krešimir Filipec s Odsjeka za arheologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Istraživanja su novčano poduprla Gradsko poglavarstvo grada Belišća i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta kroz znanstveni projekt „Razvoj i mobilnost protopovijesnih zajednica na tlu kontinentalne Hrvatske”: broj projekta 197-1970685-0711 – za prapovijesno razdoblje nalazišta.

2 Za uvid u nalaze i ustupanje za dokumentaciju zahvaljujemo se kolegicama Z. Freitag te V. Revald Roguljić.

3 Ukupno je u istraživanjima 2008. godine na nalazištu Belišće-Zagajci I-II istražena površina od oko 3.500 m², pri čemu je otvaranje površina za istraživanje ovisilo o rasporedu grobova te devastacijama na terenu.

Sl. 1. Položaj nalazišta Beliše-Zagajci I-II

Fig. 1 Location of the Beliše-Zagajci I-II site

su se očuvale dva prapovijesna groba (grobovi 24 i 27) sa spaljenim ostacima pokojnika koji pripadaju kraju mlađe faze kulture polja sa žarama.

Riječ je o grobovima u kojima su spaljeni ostaci pokojnika položeni u keramičke posude – lonce koji dobivaju funkciju urne. Urne su poklopljene zdjelama te su položene u ovalne grobne jame. Za urnu u grobu 24 iskorišten je lonac jajolikog tijela koji je pokriven zdjelom s uvučenim i kaneliranim rubom (*turban dish*) na koju je još položena zdjela S-profilacije s fazetiranim rubom (sl. 2.). U grobu 27 kao urna upotrijebljen je veći lonac zaobljena tijela, stožastog vrata i s jače vodoravno izvučenim rubom koji je poklopljen šalicom s trakastom ručkom

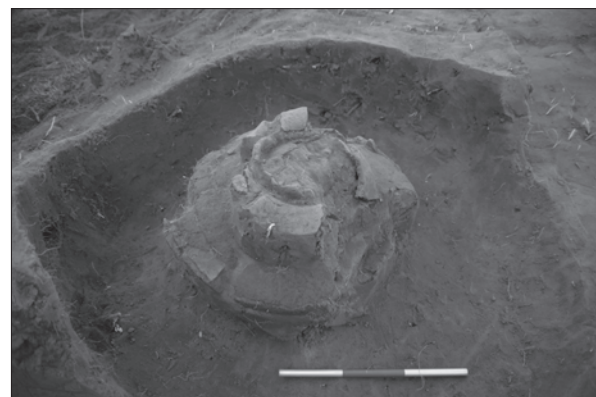
što nadvisuje rub (sl. 3.). Pri čišćenju posuda-urni, na njihovu dnu, pronađene su nakupine spaljenih kostiju pokojnika, među kojima nije bilo drugih nalaza.

Na osnovi tipološko-kronološke analize keramičkih posuda, grobovi se pripisuju mlađoj fazi kulture polja sa žarama, odnosno prijelazu na starije željezno doba. To je vrijeme kada se na prostorima istočne Slavonije i Baranje rasprostire skupina Dalj (Vinski-Gasparini 1973, 158-164), ali s obzirom na slabu istraženost podravskog prostora, nije poznata njezina zapadna granica. U Podravini je zabilježeno tek nekoliko nalazišta iz tog vremena, pri čemu se uglavnom radi o naseljima: Nova Bukovica (Kovačević 2001), Delovi-Grede I (Marković 1982), Delo-

Sl. 2. Grob 24 (snimio K. Filipec)

Fig. 2 Grave 24 (Photo: K. Filipec)

Sl. 3. Grob 27 (snimio K. Filipec)

Fig. 3 Grave 27 (Photo: K. Filipec)

vi-Poljane (Marković 1984), Sv. Petar Ludbreški (Šimek 1979). Zbog toga su rezultati istraživanja prapovijesnog groblja Belišće-Zagajci I tim važniji, iako je za protopovijesnu arheologiju šteta što istraživanja nisu poduzeta prije, pri otkriću nalaza iz kosturnog groba, datiranog u drugu polovicu 4. st. pr. Kr., kada bi se zasigurno pronašao i veći broj grobova iz kasnog brončanog/starijeg željeznog doba.

Literatura

- Jerem, E., 1968., The Late Iron Age Cemetery of Szentlőrinc, ActaArchHung XX, Budapest, 159-208.
- Jerem, E., 1973., Zur Geschichte des späten Eisenzeit in Transdanubia: späteisenzeitliche Grabfunde von Beremend, ActaArchHung XXV/1-2, Budapest, 65-86.
- Kovačević, S., 2001., Istraživanja prapovijesnog lokaliteta u Novoj Bukovici na položaju Sjenjak – povijest i novi rezultati, PrilInstitArheolZagrebu 18, Zagreb, 63-78.
- Majnarić-Pandžić, N., 2003., Ein späthallstattzeitliches Gräberfeld in Vinkovci (Nordkroatien) und das Problem eines neuen Phänomens der Pferdeausstattung in diesem Gebiet, Germania 81/2, Frankfurt a. M., 481-511.
- Marković, Z., 1982., Rezultati istraživanja prethistorijskih lokaliteta oko Koprivnice 1981. godine, PodrZb 1982, Koprivnica, 239-264.
- Marković, Z., 1984., Prilog poznavanju kontinuiteta naseljavanja terena oko Delova, PodrZb 84, Koprivnica, 295-319.
- Salajić, M., 2001., Iz prošlosti belišćanskoga kraja, Zbornik 1, Belišće, 31-40.
- Šimek, M., 1979., Sv. Petar Ludbreški – nalaz metalurške radionice, PodrZb 79, Koprivnica, 106-119.
- Teržan, B., 1977., O horizontu bojevnih grobova med Padom in Do-
navo v 5. in 4. stol. pr. n. št., u: *Keltske studije*, izdaje Posavski
muzej Brežice knj. 4, Brežice, 9-21.
- Vinski-Gasparini, K., 1973., *Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj*, Monografije FF Zadar 1, Zadar.

Summary

In autumn 2008, a test excavation was conducted on the Belišće-Zagajci I-II site, where in 1992 finds were collected that indicated the existence of an Early Iron Age cemetery. The typological and chronological analysis of finds indicate that we are dealing with artefacts from a destroyed skeletal burial of a woman that may be attributed to the south Pannonian Late Hallstatt group, found between the Kapos and Sava Rivers from the mid-sixth century BC to the Celtic settlement at the end of the fourth century BC. During excavations of the Belišće-Zagajci I site in 2008, two incineration burials dated to the transition from the Late Bronze Age to the Early Iron Age were excavated, while no later prehistoric burial sites were found. These are burials in which the incinerated remains of the deceased were laid in ceramic vessels – pots functioning as urns. The urns were covered with boulders and laid in oval grave pits. On the basis of typological and chronological analysis of ceramic vessels, the burials could have been assigned to the later stage of the Urnfield culture, i.e. the transition to the Early Iron Age. In this period, the Dalj group was settled in the territory of Eastern Slavonia and Baranja; the Dalj group's western border has not yet been defined, and in Podravina only several sites (Nova Bukovica, Delovi near Koprivnica, Sveti Petar Ludbreški) from this period were registered, still of uncertain cultural origin. That is why the results of the excavation of the prehistoric cemetery in Belišće-Zagajci I are the more important, although it is a pity for proto-historic archaeology that the excavations were not conducted earlier, at the time when finds from the skeletal burial were excavated, dated in the first half of the fourth century BC, since at the time a larger number of burials from the Late Bronze Age would have been found.